

УДК [358.46:821.112.2-343 Грімм]:81'42
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2024-97-5>

ВЕЛЕТНІ ТА ЛІЛПУТИ НА ТЕРЕНАХ КАЗОК БРАТІВ ГРИММ

Романова Наталя Василівна,

доктор філологічних наук, доцент,

*професор кафедри німецької та романської філології
Херсонського державного університету*

NRomanova@ksu.ks.ua

orcid.org/0000-0002-7444-3811

Німецькі фольклорні казки – пам'ятки історії, філософії, культури, мови – дають змогу реконструювати як багатівіковий життєвий досвід германців, так і мудрість німецького народу. **Мета** пропонуваної наукової студії полягає у встановленні особливостей морфології двох типів людини сивої давнини – велетнів та ліліпутів, їхньої ролі в житті спільноти. Досягнення поставленої мети реалізуємо через комплексну методику, репрезентовану загальнонауковими **методами** на зразок аналізу, синтезу, індукції, дедукції, порівняння, описовим **методом** із прийомом зовнішньої інтерпретації, зокрема аналіз словникових дефініцій, і структурним **методом** з елементами контекстуального, інтертекстуального й семантичного аналізу. **Результати** дослідження показують, що людей класифікували за розміром тіла, фізичною силою, зовнішністю, віком, статтю, поведінкою, статусом, освіченістю, місцем проживання, способом життя, родом занять тощо. Виокремлено три основні різновиди суспільних істот, що мешкали на території сучасної Німеччини: люди, велетні, ліліпути. Походження людей еквівалентне природним процесам планети Земля, велетнів і ліліпутів – надприродним відповідно. Словесні позначення людей, велетнів та ліліпутів апелюють до форм однини і множини. Міжособистісні стосунки людей і велетнів, людей і ліліпутів варіюють: від відносно мирних до ворожих, від нормативних до ненормативних. Людей-авантюристів сприймають як хоробрих, комунікативних, розумних осіб, велетнів – як розумово обмежених, сильних особин, ліліпутів – як дуальних енергетичних істот із надприродними здібностями (телепортація, телепатія, ясновидіння). У **висновках** зазначено, що велетні та ліліпути є типами людиноподібних істот планети Земля, проживають у будинках певних географічних ареалів, зокрема в лісі, горах. Стосунки велетнів і людей корелюють із родом діяльності останніх: землеробів поважають, ремісників зневажають, можновладців атакують, стосунки ліліпутів і людей – прагматичні.

Ключові слова: людина, велетні, ліліпути, казка, міжособистісні стосунки, людиноподібні істоти.

GIANTS AND LILIPUTS IN THE FAIRY TALES OF THE BROTHERS GRIMM

Romanova Natalia Vasylivna,

Doctor of Philological Sciences,

Associate Professor,

Professor at the Department

of German and Romance Philology

Kherson State University

NRomanova@ksu.ks.ua

orcid.org/0000-0002-7444-3811

German folk tales – monuments of history, philosophy, culture, language – make it possible to reconstruct both the centuries-old life experience of Germans and the wisdom of the German people. **The aim** of the proposed scientific study is to establish the peculiarities of the morphology of two types of humans from ancient times – giants and midgets, their role in community life. The achievement of the set goal is implemented through a complex methodology represented by general scientific **methods** such as analysis, synthesis, induction, deduction, comparison, a descriptive **method** with the use of external interpretation, in particular the analysis of dictionary definitions, and a structural **method** with elements of contextual, intertextual and semantic analysis. The results

of the study show that people were classified by body size, physical strength, appearance, age, gender, behavior, status, education, place of residence, lifestyle, occupation, etc. Three main types of social creatures that lived on the territory of modern Germany are singled out: people, giants, midgets. The origin of people is equivalent to the natural processes of the planet Earth, giants and midgets – supernatural, respectively. Verbal designations of people, giants and midgets appeal to singular and plural forms. Interpersonal relationships between humans and giants, humans and midgets vary: from relatively peaceful to hostile, from normative to non-normative. People-adventurers are perceived as brave, communicative, intelligent persons, giants – as mentally limited, strong individuals, midgets – as dual energy beings with supernatural abilities (teleportation, telepathy, clairvoyance). The conclusions state that giants and midgets are types of humanoid creatures of the planet Earth, living in houses of certain geographical areas, in particular forests and mountains. The relationship between giants and people correlates with the type of activity of the latter: farmers are respected, craftsmen are despised, powerful people are attacked, the relationship between Lilliputians and people is pragmatic.

Key words: man, giants, midgets, fairy tale, interpersonal relations, humanoid creatures.

1. Вступ

У казках кожної країни відображено національну своєрідність, самобутність і неповторний місцевий колорит (Зубенко, 2012).

Німецькі казки, зібрані, записані, літературно оброблені, класифіковані та прокоментовані найвидатнішими філологами-германістами XIX століття братами Грімм, лишаються до тепер скарбницею народної фантазії і поезії, сміхової традиції, морального очищення і духовності, мудрості і доброти. Вельмишановні автори доносять читачеві найбільш важливу тезу – сила духу людини в її Божественній природі (Brüder Grimm, 1850, 1, 2). З іншого боку, людина – істота багатогранна, володіє творчою силою, здатною створити світ і контролювати його. Щоправда, творчість пов'язана з магією. Магія поєднує і водночас роз'єднує Землю і Космос, людину і Бога. Бога інтерпретують через діяльність – «лити», «рухатися», процес – «жити», «горіти», «втрачати свідомість», «втілюватися», манеру мовлення – «кричати», предмет – «корова», «бій, битва», «війна, смерть, хвороба», ознаку – «закутаний», метафору – «таємний, прихований; оповитий (таємницею)» (Школяренко, 2008: 102–105).

Загалом природі людини та її характеристикам присвячено численну кількість праць як вітчизняних (Ф. С. Бацевич, Л. І. Белехова, Н. Ільїнська, Т. С. Кириленко, Л. Е. Орбан-Лембрик та ін.), так і зарубіжних (E. Cassirer, P. Lersch, R. Saage, A. Sieber-Ratti та ін.) учених. Проте досі немає спеціальних студій, у яких було б висвітлено культурну або семантичну інформацію про морфологію (ейдономію) людини на зразок велетнів та ліліпутів. Усе це свідчить про актуальність вибору теми пропонованої розвідки.

Мета дослідження полягає у встановленні особливостей морфології (ейдономії) двох типів людини сивої давнини: велетнів та ліліпутів, їхньої ролі в житті спільноти.

Досягнення поставленої мети ґрунтується на комплексній методиці, що охоплює загальнонаукові *методи* на зразок аналізу, синтезу, індукції, дедукції, порівняння, описовий *метод* із прийомом зовнішньої інтерпретації, зокрема аналіз словникових дефініцій, і структурний *метод* з елементами контекстуального, інтертекстуального й семантичного аналізу. Наведену вище методику апробуємо на фольклорних казках братів Грімм, у яких засвідчені аналізовані поняття.

2. Інтерпретація понять *Riese*, *Zwerg*, *Männlein*

Звернення до лексикографічних джерел дає змогу стверджувати, що дефініції *Riese* і *Zwerg* уживають у прямому й переносному значеннях (Götz, 2019: 906, 1319–1320), а також як терміни або стилістично забарвлену лексику (Wahrig, 2012: 775, 1129). Пряме значення *Riese* маніфестує інтенсивність розміру тіла та сили людиноподібної істоти, переносне – «дуже велику особу або справу», пряме значення *Zwerg* еквівалентне фольклорному образу, що має вигляд маленького чоловічка, часто з довгою бородою і в ковпаку, переносне – негативному

емоційно-оцінному ставленню адресанта до адресата та функціональному стилю (розмовний) з позитивним емоційно-оцінним ставленням адресанта до дітей.

Поняття *Männlein* трапляється в структурі вільного словосполучення розмовного стилю *Männlein und Weiblein*, що має гумористичний відтінок (Götz, 2019: 731) і не кодифікується глумачними словниками (Wahrig, 2012: 635; Pons, 2004: 247) через похідну форму іменника *Mann* «1. чоловік» (біологічна стаття); «2. чоловік» (статус); «3. людина»; «4. кількість людей»; «5. партнер (у грі)»; «6. (з вигуком у сталих виразах)» (Müller, 2012: 422).

Теоретично похідні елементи *Männlein* (південно- й часті середньонімецькі діалекти) і *Männchen* (північнонімецькі діалекти) виражають зменшене поняття *Mann* у широкому розумінні цього слова та різні емоційно-суб'єктивні забарвлення: пестливість, жаль, співчуття, фамільярність, зневажання, іронію, презирство (Тараненко, 2009).

Бачимо, що аналізовані поняття пов'язані насамперед із фізичними параметрами тіла одностатевих людиноподібних істот (чоловіків) у співвідношенні з масштабами тіла людини. Остання пояснює пізнаванність навколишнього світу в термінах соціально-культурних процесів, диференціюючи населення, виокремлюючи, систематизуючи й оцінюючи його прошарки. Сюди додаємо й особливості мовного етикету. Доведено, що давні німці в повсякденному спілкуванні користувалися двоступеневою структурою звертання (Величко, 2018: 7). Йдеться про шанобливі та дружні міжособистісні стосунки. Шанобливе ставлення охоплювало «осіб аристократичного походження, священнослужителів», правлячу верхівку, дружні – простолюдинів (там само: 7–8).

3. Давні уявлення німців про велетнів і ліліпутів

Відповідно до експериментальної картотеки, укладеної нами методом суцільного вибирання, *Riese* «велетень, гігант», *Männlein / Männchen* «чоловічок», *Zwerg* «карлик» репрезентовано у формі однини та множини. Дослідники розглядають однину як бінарне протиставлення кількості предметів за формулою «два – один» (Таранець, 2008: 75). При цьому число «два» (множина) відображає цілісність речі або її велич і потужність, число «один» (однина) – її частину відповідно (Таранець, 2008: 75–77). За таких міркувань генеза лексем, що позначають велетнів і ліліпутів в однині, є вторинною.

Ці й інші типи людей сприймають як природне й штучне, звичне й незвичне явища. Природним явищем є співіснування давньої людини й велетнів та ліліпутів на планеті Земля, штучним – втручання велетнів і ліліпутів у життя осілої людини, звичним уважають неординарну зовнішність велетнів (страшні дикі мавпи з довгими ногами) і ліліпутів («пальчики», чорні, голі, з (сивою) бородою і в ковпаку), їх девіантну поведінку й освіченість, контакт можновладців і простолюдинів із людиноподібними істотами, дистанціювання цих істот від населених пунктів (ліс, гори, підземелля), розуміння людської мови та володіння нею, фальсифікацію (а) роду занять *gab sich für einen Schmiedegesellen aus*, (б) умінь і навичок *ein tüchtiger Kerl* (Brüder Grimm, 1850, 2: 23–32), пріоритетність людського розуму *kleine Menschen hätten klugen Sinn*, захворювання очей *böse Augen* та шкіри *am Gesicht leidest*, інтер'єр будинку *das Haus war überall von hohen Mauern umgeben, und die Türen waren mit eisernen Riegeln verschlossen*, залізний посуд *Kessel*, драбину *Leiter*, приручення малої рогатої худоби *Schafe*, м'ясо якої використовували для харчування, хутро – для одягу (Brüder Grimm, 1850, 2: 483–484), незвичним – адрогінність велетнів, (матеріальну) допомогу велетнів, домовиків, лісовиків, чорного та сивого чоловічка простолюдинам у побуті або вихованні дітей.

4. Міжособистісні стосунки: сумісність і конфлікт

Соціальну взаємодію людей з велетнями поділяємо на два різновиди: нормативну й ненормативну. Нормативна взаємодія ґрунтується на викраденні юних принцес *mein Kind, was fürchtest du dich, steht etwa ein Riese vor der Thür und will dich holen?* (Brüder Grimm, 1850, 1: 3), ненормативна тотожна позбавленню свободи асоціальних елементів (розбійників), приниженню

гідності, відмові від викупу з полону, канібалізму *da kam der Riese mit zehn andern Riesen unversehens daher und nahm uns alle gefangen. Sie theilten uns unter sich aus: jeder erhielt zehen von uns, und ich fiel mit neun meiner Gesellen dem Riesen zu, dem wir seinen Schatz genommen hatten. Er band uns die Hände auf den Rücken und trieb uns wie Schafe in seine Felsenhöhle. Wir waren bereit uns mit Geld und Gut zu lösen, er aber antwortete «eure Schätze brauche ich nicht, ich will euch behalten und euer Fleisch verzehren, das ist mir lieber* (Brüder Grimm, 1850, 2: 482–483), а також грабункам королівства, розбійництву, підпалам, пожежі (Brüder Grimm, 1850, 1: 130). Отже, відносини людей з велетнями будуються на моральній залежності та сукупності фізичної діяльності.

Чоловіки-авантюристи, котрих у народі називають хоробрими, легко контактують із велетнями. При цьому дотримуються мовного етикету, наприклад, кравець звертається до велетня як до свого колеги й товариша *guten Tag, Kamerad*, цікавиться фрагментами його «розпорядку» дня *du sitzt da, und besiehst dir die weitläufige Welt?*, пропонує так звану співпрацю – шукати разом щастя *Hast du Lust mit zu gehen?* (Brüder Grimm, 1850, 1: 126). І хоч велетень презирливо й грубо ставиться до кравця, чоловік спокійно продовжує «дипломатичну» розмову, ілюструючи її вишитим на паску «сертифікатом про фізичну силу» *siebene auf einen Streich*. «Сертифікат» стає ключем до почуттів велетня *und kriegte ein wenig Respekt vor dem kleinen Kerl*, мірою довіри, виміром людських властивостей *Doch wollte er ihn erst prüfen*. Велетень, не маючи людської свідомості та людського розуму, лишається в полоні власної фізичної сили. Він стискає камінь у руці так, що з нього тече вода, кидає камінь угору так високо, що той зникає з поля зору, виносить не лише зрублений дуб із лісу, а й хвалькуватого кравця на ньому, нахиляє верхівку вишневого дерева зі спілими вишнями, щоб пригостити «ліліпуту». Впадає у вічі зухвалість авантюриста, активатором якої є інтелект. На цій підставі можна зробити висновок, що пізнавальна діяльність велетнів пов'язана з емоційною сферою або інстинктами. Виокремлюємо задоволення, агресивність, гнів, лють, шаленство, спокій, презирство, повагу, боязнь, страх, переляк, огиду, інтерес, турботу, довірливість, радість. Очевидно, що велетні не усвідомлюють своїх переживань, тобто їх центральна нервова система не така розвинута, як у людини (Максименко, 2018: 213).

Погляди давніх німців на ліліпутів відрізняються від поглядів на велетнів. Ліліпути корелюють із розміром вихідного тіла або його частин. Зокрема, на тлі велетнів людина виглядає як маля *kleiner Kerl*, чоловічок (негативний сенс) *Männlein*, тварина: а) селезень *du Erpelmännchen*, б) коник стрибунець *Grashüpfen*, в) хробак *Wurm*, мала людина (негативний сенс) *der kleine Mann*. Зі свого боку, людина асоціює ліліпутів із недоношеним (семимісячним) немовлям чоловічої статі, зріст якого сягає великого пальця людської руки *Daumens groß, ein Daumen, so groß wie ein Daumen*, називає «пальчика» малятко, крихітка *der Kleine*, маля *der kleine Kerl*, маленький чоловік *der kleine Mann*, серденько *Herzblatt*. Коли людина зіштовхується з маленьким чоловічком а) чорним *das schwarze Männchen* (одн.), б) лісовим *ein kleines Männchen* (одн., мн.), в) гарненьким голим *zwei kleine niedliche nackte Männlein* (мн.), карликом *Zwerg*, карапузом, крихіткою (*kleiner*) *Knirps, das kleine Männchen*, гномом *Wichtelmännlein* (одн., мн.), *Wichtelmännchen* (мн.) у повсякденному житті, то визнає його надприродні здібності (телепортацію, телепатію, яснобачення, криптестезію), високу професійність, поважає чесноти та приймає вади. До прикладу, карликів характеризують як агресивних, злих, безсоромних чоловічків щодо гордих, лицемірних, недобрих, жадібних людей і водночас як люб'язних, щирих щодо скромних, ввічливих, добрих відповідно, гномів – духовних нічних істот, наближених до Бога, – змальовують крізь призму відносин із сімейними простолюдинами та незаміжніми дівчатами особливої категорії, а саме: бідними, старанними, уважними, неосвіченими. Йдеться про професійну допомогу (пошив взуття) та листи-запрошення (хрещення дитини). Гноми – естети, гарні сім'янини, котрі продовжуються в дітях, тобто прагнуть

до безсмертя. Разом із тим вони викрадають людських дітей і підмінюють їх на перевертнів із великими головами й витрішкуватими очима, що лише їдять та п'ють.

Варто зауважити, що зовнішність перевертнів дотична до зовнішності греїв – стереотипних образів іншопланетян (Мозговий, 2017: 30, 84, 151).

Гноми володіють великими скарбами, вміють гальмувати фізичний час планети Земля і людини. Звідси випливає, що вони працюють із тонкою енергією, визначають її обсяг і щільність, кваліфікують якість часу через такі фази, як теперішнє, минуле, майбутнє. Потенціал кожної фази різний: теперішній час має помірковану енергетику, минулий – мінімальну, майбутній – максимальну.

Наприклад, у казці *Die Wichtelmänner* поміркована енергетика релевантна щастю й любові *Lust und Freude, Liebe*, мінімальна – пережитому горю *und seine vorige Herrschaft war in der Zeit gestorben*, максимальна – потенційному подиву *Da kamen fremde Leute aus dem Haus, die fragten wer es wäre und was es da zu thun hätte* (Brüder Grimm, 1850, 1: 239). У цьому контексті енергетика фізичного часу має психічну природу, позитивну, негативну та нейтральну модальність.

Істотні розходження між велетнями та ліліпутами полягають не тільки в зовнішності, але й у функціях. Перші (велетні) продукують страх, активізують роботу когнітивної системи ліліпутів, руйнують «обжитий» і «присвоєний» ліліпутами фізичний простір, формують у них нову культуру поведінки, другі (ліліпути) аналізують вплив страху на «обжитий» і «присвоєний» простір, шукають шляхи взаємодії, планують економічний розвиток та співпрацю з велетнями, генерують нові ідеї щодо гармонізації навколишнього світу.

Стосовно природи аналізованих істот, вони є біологічним, психологічним та культурологічним продуктом еволюції (Гудінг, Леннокс, 2007, 1: 385). Еволюцію тлумачимо тут як штучний добір. «Невідомі» селекціонери створили нові антропоморфні види на підставі базових генетичних ліній диких мавп і прискорення репродуктивних процесів.

5. Висновки

Розгляд проблеми велетнів та ліліпутів на теренах казок братів Грімм дає змогу зробити деякі висновки:

1. Велетні та ліліпути – типи людиноподібних істот планети Земля, ідентифіковані за параметрами зросту й сили.

2. Географічний ареал проживання велетнів орієнтований на природне середовище (ліс, гори), людей і «пальчиків» – на штучне (будинки), маленьких чоловічків, карликів і гномів – на комплексне відповідно. Виокремлено два різновиди велетнів: лісові і гірські. Лісові велетні конфліктують із королівством загалом і можновладцями зокрема, толерантно ставляться до землеробів, зневажливо до ремісників, більшою мірою травоїдні, гірські велетні дистанціюються від ліліпутів, «карають» їх смертю через втручання у «свій простір», практикують сире, варене людське та смажене овече м'ясо. Маленькі чоловічки контактують із людьми свідома, на прагматичній основі. Класифікація маленьких чоловічків охоплює людей, «пальчиків» (недоношених дітей людини), карликів, лісовиків, гномів, злих духів. Карлики, лісовики, гноми полегшують життя осілих людей, злі духи випробовують духовність відповідно.

3. З погляду біології велетні – адрогіни, ліліпути – чоловіки, жінки й діти. Соціальний статус велетнів, з одного боку, гомогенний, належать до «еліти», з іншого – відкритий, дотримуються ієрархії, ліліпути репрезентують гетерогенну соціальну структуру, в тому числі «еліта» (можновладці, воїни, священники) та простолюдини (землероби, ремісники). Психологія велетнів зумовлена інстинктами, людей, «пальчиків», карликів та лісовиків – високорозвиненою центральною нервовою системою, когнітивною та емоційною сферами, гномів і злих духів – тонкими та грубими енергіями відповідно.

Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо у виявленні специфіки реалізації концептів ВЕЛЕТНІ та ЛІЛІПУТИ в німецькій мовній картині світу.

Література:

1. Величко Н. М. Засоби звертання в німецькій мові другої половини ХХ – початку ХХІ століття: соціолінгвістичний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2018. 20 с.
2. Гудінг Д., Леннокс Дж. Людина та її світогляд: у 3 томах / пер. з рос. зі звіткою з англ. оригіналом під заг. ред. М. А. Жукалюка. Київ : УБТ, 2007. Т. 1 : Для чого ми живемо і яке наше місце у світі. 416 с.
3. Зубенко О. Співвідношення літературної та фольклорної казки. *Філологічні науки*. 2012. № 12. С. 78–83.
4. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 272 с.
5. Мозговий І. Палеоконтакт: міфи чи реальність? Суми : Сумський державний університет, 2017. 237 с.
6. Тараненко О. О. Про деминутив як вияв національної ментальності (деякі міжмовні паралелі). *Проблеми зіставної семантики*. 2009. Вип. 9. С. 43–52.
7. Таранець В. Г. Генезис граматичної категорії числа в індоєвропейських мовах. Таранець В. Г. *Діахронія мови*. Одеса : Друкарський дім, 2008. С. 73–87.
8. Школяренко В. І. Становлення фразеологічної картини світу німецької мови (на матеріалі писемних пам'яток VIII–XVII століть). Суми : СумДПУ, 2008. 316 с.
9. Brüder Grimm. Kinder- und Hausmärchen. 6. Aufl. Göttingen : Dieterichschen Buchhandlung Verlag, 1850. Bd. 1. 502 S.
10. Brüder Grimm. Kinder- und Hausmärchen. 6. Aufl. Göttingen : Dieterichschen Buchhandlung Verlag, 1850. Bd. 2. 562 S.
11. Götz D. Deutsch als Fremdsprache. Stuttgart : Langenscheidt, 2019. 1344 S.
12. Müller V. Das große deutsch-ukrainische Wörterbuch. Kyjiw : Tschumatzkyj Schljach Verlag, 2012. 792 S.
13. Pons. Basiswörterbuch. Deutsch als Fremdsprache. Київ : Методика, 2004. 496 с.
14. Wahrig. Wörterbuch der deutschen Sprache. München : Deutscher Taschenbuch Verlag, 2012. 1152 S.

References:

1. Velichko, N.M. (2018). Zsoby zvertannia v nimetskii movi druhoi polovyny XX – pochatku XXI stolittia: sotsiolinhvistychnyi aspekt [Forms of Address in German of the Second Half of the XXth – Beginning of the XXIst century: sociolinguistic aspect]. Extended abstract of Candidate's thesis. Kherson. 20 p. [in Ukrainian].
2. Hudinh, D., Lennoks, Dzh. (2007). Liudyna ta ii svitohliad: u 3 tomakh [Man and his worldview: in 3 volumes]. Kyiv: UBT. Vol. 1. 416 p. [in Ukrainian].
3. Zubenko, O. (2012). Spivvidnoshennia literaturnoi ta folklornoï kazky [Correlation of literary and folk tales]. *Filolohichni nauky*. Vol. 12. P. 78–83 [in Ukrainian].
4. Maksymenko, S.D. (2018). Zahalna psykholohiia [General Psychology]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. 272 p. [in Ukrainian].
5. Mzhovyi, I. (2017). Paleokontakt: mify chy realist? [Paleocontact: myths or reality?]. Sumy: Sumskiy derzhavnyi universytet. 237 p. [in Ukrainian].
6. Taranenko, O.O. (2009). Pro deminutyv iak vyiv natsionalnoi mentalnosti (deiaki mizhmovni paraleli) [About the diminutive as a manifestation of national mentality (some cross-linguistic parallels)]. *Problemy zistavnoi semantyky*. Vol. 9. P. 43–52 [in Ukrainian].
7. Taranets, V.H. (2008). Henezys hramatychnoi katehorii chysla v indoevropayskykh movakh [Genesis of the grammatical category of number in Indo-European languages]. V.H. Taranets *Diakhroniia movy [Language diachrony]*. Odesa: Drukarskyi dim. P. 73–87 [in Ukrainian].
8. Shkoliarenko, V.I. (2008). Stanovlennia frazeolohichnoi kartyny svitu nimetskoi movy (na materialii pysemnykh pamiatok VIII – XVII stolit [Formation of the phraseological picture of the world of the German language (on the material of written monuments of the 8th–17th centuries)]. Sumy: SumDPU. 316 p. [in Ukrainian].
9. Brüder Grimm. (1850). Kinder- und Hausmärchen [Children's and Household Tales]. 6. Aufl. Göttingen: Dieterichschen Buchhandlung Verlag. Vol. 1. 502 p. [in German].
10. Brüder Grimm. (1850). Kinder- und Hausmärchen [Children's and Household Tales]. 6. Aufl. Göttingen: Dieterichschen Buchhandlung Verlag. Vol. 2. 562 p. [in German].
11. Götz, D. (2019). Deutsch als Fremdsprache [German as a foreign language]. Stuttgart: Langenscheidt. 1344 p. [in German].
12. Müller, V. (2012). Das große deutsch-ukrainische Wörterbuch [The big German-Ukrainian dictionary]. Kyiv: Chumatskyi Shliakh. 792 p. [in German – Ukrainian].
13. Pons (2004). Basiswörterbuch. Deutsch als Fremdsprache [Basic dictionary. German as a foreign language]. Kyiv: Metodyka. 496 p. [in German].
14. Wahrig (2012). Wörterbuch der deutschen Sprache [Dictionary of the German language]. München: Deutscher Taschenbuch Verlag. 1152 p. [in German].

Стаття надійшла до редакції 18.04.2024
The article was received 18 April 2024